

The Thai Journal of Veterinary Medicine

Volume 15
Issue 3 September, 1985

Article 7

9-1-1985

การศึกษาปรสิตของไก่พื้นเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เชิดชัย รัตนเศรษฐากุล

สาทิศ พลังภาค

ชัยวุฒิ เหล่าไขบุญ

มาณวิภา พลังภาค

ดร. ทัศนีสวรรค์

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/tjvm>

Part of the [Veterinary Medicine Commons](#)

Recommended Citation

รัตนเศรษฐากุล, เชิดชัย; พลังภาค, สาทิศ; เหล่าไขบุญ, ชัยวุฒิ; พลังภาค, มาณวิภา; and ทัศนีสวรรค์, ดร. (1985) "การศึกษาปรสิตของไก่พื้นเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ," *The Thai Journal of Veterinary Medicine*: Vol. 15: Iss. 3, Article 7.

DOI: <https://doi.org/10.56808/2985-1130.1417>

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/tjvm/vol15/iss3/7>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in The Thai Journal of Veterinary Medicine by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

การศึกษาปรสิตของไก่พื้นเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ¹

เชิดชัย รัตนเศรษฐากุล สพ.บ. (เกียรตินิยม), M.Sc., Ph.D.*

สาทิศ ผลภาค สพ.บ.**

บัญญัติ เหล่าไพบูลย์ วท.บ. (เกษตร)*

มานวิกา ผลภาค สพ.บ.**

ครุณี ทันตสุวรรณ วท.บ., สพ.บ.**

บทย่อ

การตรวจหาปรสิตของไก่พื้นเมืองอายุประมาณ 3 - 4 เดือน จำนวน 67 ตัว จาก 7 จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ ขอนแก่น หนองคาย ลักขณคร เลย อุบล-ราชธานี ศรีสะเกษ และ สุรินทร์ ปรากฏผลดังนี้ พบปรสิตภายนอก *Megninia sp.* 59.70%, *Echinophaga gallinacea* 7.46%, *Menopon sp.* 4.48% และ *Goniodes sp.* 4.48% พบหนอนพยาธิตัวกลม *Oxyspirura mansoni* 82.09%, *Ascaridia galli* 77.61%, *Heterakis gallinarum* 64.18%, *Gongylonema sp.* 29.85%, *Tetrameres sp.* 16.42%, *Capillaria obsignata* 11.94% และ *Acuaria sp.* 8.96% พบหนอนพยาธิตืด *Raillietina echinobothrida*, *Raillietina tetragona*, *Raillietina cesticillus*, *Hymenolepis sp.* และ *Amoebotaenia cuneata* 88.06% พบหนอนพยาธิใบไม้ *Prosthogonimus sp.* 23.88% และ *Echinostoma revolutum* 1.49% พบปรสิตในเลือดเพียงชนิดเดียว คือ *Leucocytozoon sabrazesi* 31.34%

---

¹ทุนอุดหนุนการวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีงบประมาณ 2526

* ภาควิชาสัตวศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

** ศูนย์วิจัยและชันสูตรโรคสัตว์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดขอนแก่น

บทนำ

เกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีประมาณ 1.8 ล้านครัวเรือน แต่ละครัวเรือนเลี้ยงไก่พื้นเมืองขนาดต่าง ๆ กันโดยเฉลี่ย 11 - 17 ตัว (กนกและคณะ, 2522; ล่วลัดดี, 2522; มนตรีและคณะ 2526) ดังนั้นจำนวนไก่พื้นเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงมีประมาณ 20 - 30 ล้านตัว แต่เกษตรกรไม่ได้สนใจเลี้ยงและดูแลไก่พื้นเมืองเท่าที่ควรในแต่ละปีจึงมีไก่ป่วยและตายด้วยโรคต่าง ๆ ถึง 80 - 90% (ไพโรจน์, 2524) จากรายงานของเชิดชัยและคณะ (2524) โรคที่เกิดขึ้นในไก่พื้นเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีทั้งโรคที่เกิดจากไวรัส แบคทีเรีย ปรสิต และอื่น ๆ

โรคที่เกิดจากปรสิตในไก่พื้นเมืองนับว่ามีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าโรคระบาดอื่น ๆ เพราะนอกจากจะทำให้ไก่ตายแล้วยังมีผลทำให้การเจริญเติบโตของไก่ลดลง การไข่ลดลง และทำให้ไก่ติดโรคอื่น ๆ เพิ่มขึ้น ปรสิตในไก่พื้นเมืองมีหลายชนิด แต่ที่เคยมีรายงานในประเทศไทยคือ ปรสิตภายนอก ได้แก่ *Knemidokoptes sp.*, *Echinophaga gallinacea*, *Menopon gallinae*, *Lipeurus caponis* และ *Megninia sp.* (อาคม, 2519; เชิดชัยและคณะ, 2524; นพและคณะ, 2525) ปรสิตภายใน พวกหนอนพยาธิตัวกลม ได้แก่ *Ascaridia galli*, *Oxyspirura mansoni*, *Heterakis gallinarum*, *Tetrameres fissispina*, *Gongylonema ingluvicola*, *Acuaria (Dispharynx) spiralis*, *Acuaria (Cheilospirura) hamulosa*, *Capillaria obsignata* และ *Capillaria annulata* หนอนพยาธิตัวแบน ได้แก่ *Raillietina tetragona*, *Raillietina echinobothrida*, *Raillietina cestidillus*, *Metroliasthes lucida*, *Metroliasthes lucida*, *Choanotaenia infundibulum*, *Echinolepis carioca*, *Amoebotaenia spenoides*, *Cotugnia sp.* และ *Diorchis siamensis* หนอนพยาธิใบไม้ ได้แก่ *Echinostoma revolutum*, *Echinostoma recurvatum*, *Prosthogonimus pellucidus* และ *Tracheophilus sisowi* (Balangula et al., 2507; หัศณีย์, 2523; เชิดชัยและคณะ, 2524; นพและคณะ, 2525; ลุ่มภรณ์, 2526)

ปรสิตในเลือด ได้แก่ *Leucocytozoon caulleryi*, *Leucocytozoon sabrazesi*, *Trypanosoma sp.* และ *microfilaria* (มานพและสุวัชรรัตน์, 2520; วิชิตและคณะ, 2523 (ก); วิชิตและคณะ, 2523 (ข); วิชิตและคณะ, 2523 (ค))

จุดประสงค์ของการศึกษาค้างนี้เพื่อสำรวจหาชนิดของปรสิตภายนอก ปรสิตภายใน และปรสิตในเลือดของไก่พื้นเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออันจะเป็นแนวทางในการหาวิธีลด ความสูญเสียจากปรสิต ตลอดจนการหาวิธีการที่เหมาะสมในการป้องกันและกำจัดปรสิตในไก่-พื้นเมือง

อุปกรณ์และวิธีการ

1. ไก่พื้นเมือง ไก่พื้นเมืองที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้เป็นไก่อายุประมาณ 3 - 4 เดือน ที่เลี้ยงแบบปล่อยให้หากินเองในหมู่บ้านจาก 7 จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ ขอนแก่น หนองคาย สกลนคร เลย อุบลราชธานี ศรีสะเกษ และสุรินทร์ จังหวัดละ 10 ตัว (ตัวผู้ 5 ตัวและตัวเมีย 5 ตัว) ยกเว้นจังหวัดเลยซึ่งใช้ไก่ 7 ตัว (ตัวผู้ 3 ตัวและตัวเมีย 4 ตัว) รวมทั้งหมด 67 ตัว

2. ระยะเวลาที่ตรวจหาปรสิตในไก่ จาก 10 เมษายน ถึง 25 มิถุนายน 2527

สกลนคร	10	เมษายน	2527
อุบลราชธานี	1	มิถุนายน	2527
ศรีสะเกษ	2	มิถุนายน	2527
สุรินทร์	3	มิถุนายน	2527
หนองคาย	6	มิถุนายน	2527
เลย	8	มิถุนายน	2527
ขอนแก่น	25	มิถุนายน	2527

3. วิธีตรวจหาปรสิต

ก. ปรสิตภายนอก ใช้ไก่ทั้งหมด 67 ตัว ถอนขนตามตำแหน่งต่อไปนี้ ตำแหน่งละ 2 เส้น คือ ที่ปีก หัว อก หลัง และหาง นำขนทั้งหมดไปแช่ใน KOH 10% 5 มล. อบด้วยอุณหภูมิ 40°C. เป็นเวลา 1 ชั่วโมง บั่นที่ 1500 รอบต่อนาทีเป็นเวลา 5 นาที ใช้ loop ตัดผิวหนังของนํ้ายาและบนแผ่นกระจก 4 ครั้ง ปิดด้วย cover glass ตรวจด้วย-กล้องจุลทรรศน์กำลังขยาย 4 เท่าหรือ 10 เท่าเพื่อแยกชนิดของปรสิต

ข. ปรสิตภายใน ใช้ไก่ทั้งหมด 67 ตัว ทำการผ่าซากแล้วแยกเอาหลอด ลม และระบบย่อยอาหารตั้งแต่หลอดอาหารจนถึง cloaca และ bursa of Fabricius ออกจากซากไก่ ทำการเปิดอวัยวะเหล่านี้เพื่อตรวจหาพยาธิด้วยตาเปล่าหรือด้วยกล้องจุลทรรศน์

สำหรับลำไส้ ก่อนจะเปิดลำไส้ออก ได้แยกลำไส้ออกเป็นส่วน ๆ (duodenum, jejunum, ileum, caecum และ rectum) เอาน้ำเกลือ (normal saline) ฉีดล้างภายในลำไส้ เพื่อไล่พยาธิที่อยู่ภายในลำไส้ให้ออกมา จากนั้นจึงนำลำไส้มาตรวจหาพยาธิด้วยตาเปล่า หรือใช้กล้องจุลทรรศน์สีเตอริโอ ลำไส้ที่ผ่านการล้างแล้วจะถูกนำมาผ่าเปิดเพื่อดูว่ามีพยาธิหลงเหลืออยู่หรือไม่ และทำการขูดเยื่อเมือกของลำไส้ออกมาตรวจดูด้วยแว่นขยาย เพื่อหาพยาธิที่มีขนาดเล็กมาก ๆ

พยาธิที่แยกได้นำแช่ไว้ใน Normal saline ในตู้เย็นเพื่อให้คลายตัว จากนั้นจึงนำมาแยกชนิดของพยาธิ

สำหรับพยาธิตัวติด ทำการแยกชนิดโดยนำพยาธิมาแช่ในน้ำยา alcohol formalin acid (AFA) จากนั้นจึงนำไปย้อมด้วยสี acid carmine และ fast green และทำเป็นสไลด์ถาวร

ค. ปรสิตในเลือด ใช้ไก่ทั้งหมด 67 ตัว เจาะเลือดจากเส้นเลือดดำที่ปีก นำหยดเลือดมาป้ายบนแผ่นกระจก ทำฟิล์มเลือดหนาและบาง (thick and thin blood smear) ย้อมด้วยสี Giemsa แล้วนำมาตรวจหาพยาธิในเลือด โดยส่องดูด้วยกล้องจุลทรรศน์กำลังขยาย 1,000 เท่า อย่างน้อย 100 microscopic fields

ผล

ก. ปรสิตภายนอก

พบหมัด *Echinophaga gallinacea* 7.46% เกาอยู่รอบ ๆ ตาและด้านบนของหัว พบไร *Megninia sp.* 59.70% ตามขนที่ปีก หัว อก หลัง และหาง พบเหา *Meno-pon sp.* 4.48% และเหา *Goniodes sp.* 4.48% ที่บริเวณใต้ปีก

ปรสิตภายนอกที่พบในไก่พื้นเมืองจากจังหวัดต่าง ๆ แสดงอยู่ในตารางที่ 1

ข. ปรสิตภายใน

พบหนอนพยาธิตัวกลม *Oxyuris mansoni* 89.09% อยู่ใต้เปลือกตาชั้นที่ 3, *Gongylonema sp.* 29.85% ที่กระเพาะพัก, *Tetrameres sp.* 16.42% และ *Acuaria sp.* 8.96% ที่กระเพาะอาหารแท้, *Ascaridia galli* 77.61% ที่ลำไส้เล็ก, *Capillaria obsignata* 11.94% ที่ลำไส้ต้น และ *Heterakis gallinarum* 64.18% ที่ลำไส้ต้น

พบหนอนพยาธิติด 88.06% ที่ลำไส้เล็ก ซึ่งมีหลายชนิดคือ *Raillietina echinobothrida*, *Raillietina tetragona*, *Raillietina cestacillus*, *Hymenolepis sp.* และ *Amoebotaenia cuneata*.

พบหนอนพยาธิใบไม้ *Prosthogonimus sp.* 23.88% ที่ bursa of Fabricius และ *Echinostoma revolutum* 1.49% ที่ไส้ตัน

ปรสิตภายในที่พบในไก่พื้นเมืองจากจังหวัดต่าง ๆ แสดงอยู่ในตารางที่ 2 และ 3

ค. ปรสิตในเลือด

พบปรสิตในเลือดเพียงชนิดเดียวคือ *Leucocytozoon sabrazei* 31.34% (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 1 ปริมาณภายนอกที่พบในไก่พื้นเมืองจากจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จังหวัด	หมัด <i>Echinophaga</i> <i>gallinacea</i>	ไร <i>Megninia sp.</i>	เหา <i>Menopon sp.</i>	เหา <i>Goniodes sp.</i>
<u>อีสานเหนือ</u>				
ขอนแก่น	5/10*	3/10*	1/10*	1/10*
หนองคาย	0/10	8/10	2/10	1/10
สกลนคร	0/10	7/10	0/10	0/10
เลย	0/7	7/7	0/7	0/7
รวม	5/37	25/37	3/37	2/37
เฉลี่ย	13.51%	67.57%	8.11%	5.41%
<u>อีสานใต้</u>				
อุบลราชธานี	0/10	5/10	0/10	0/10
ศรีสะเกษ	0/10	3/10	0/10	0/10
สุรินทร์	0/10	7/10	0/10	1/10
รวม	0/30	15/30	0/30	1/30
เฉลี่ย	0%	50.00%	0%	3.33%
รวมทั้งหมด	5/67	40/67	3/67	3/67
เฉลี่ย	7.46%	59.70%	4.48%	4.48%

* จำนวนไก่ที่ตรวจพบปรสิต/จำนวนไก่ที่ตรวจทั้งหมด

ตารางที่ 2 พยาธิตัวกลมที่พบในไก่พื้นเมืองจากจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จังหวัด	ตัว	กระเพาะพัก		กระเพาะอาหารแท้		ลำไส้เล็ก	ลำไส้ต้น	
		<i>Oxyuris</i> <i>masoni</i>	<i>Gongylonema</i> <i>sp.</i>	<i>Tetrameres</i> <i>sp.</i>	<i>Acuaria</i> <i>sp.</i>		<i>Capillaria</i> <i>obsignata</i>	<i>Heterakis</i> <i>gallinarum</i>
อีสานเหนือ								
ขอนแก่น	6/10 *	2/10 *	5/10 *	4/10 *	6/10 *	0/10 *	5/10 *	
หนองคาย	10/10	9/10	3/10	0/10	10/10	0/10	8/10	
สกลนคร	9/10	0/10	1/10	0/10	8/10	0/10	4/10	
เลย	6/7	0/7	0/7	0/7	7/7	3/7	5/7	
รวม	31/37	11/37	9/37	4/37	31/37	3/37	22/37	
เฉลี่ย	83.78%	29.73%	24.32%	10.81%	83.78%	8.11%	59.50%	
อีสานใต้								
อุบลราชธานี	9/10	3/10	1/10	0/10	5/10	0/10	7/10	
ศรีสะเกษ	10/10	3/10	1/10	2/10	9/10	5/10	7/10	
สุรินทร์	5/10	3/10	0/10	0/10	7/10	0/10	7/10	
รวม	24/30	9/30	2/30	2/30	21/30	5/30	21/30	
เฉลี่ย	80.00%	30.00%	6.67%	6.67%	70.00%	16.67%	70.00%	
รวมทั้งหมด								
เฉลี่ย	82.09%	29.85%	16.42%	8.96%	77.61%	11.94%	64.18%	

* จำนวนไก่ที่ตรวจพบปรสิต/จำนวนไก่ที่ตรวจทั้งหมด

ตารางที่ 3 พยาธิสัตว์ พยาธิใบไม้ และปรสิตในเลือดที่พบในไก่พื้นเมือง
จากจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

	พยาธิสัตว์	พยาธิใบไม้		ปรสิตในเลือด
จังหวัด		เบอร์ซ่า <i>Prosthogonimus sp.</i>	ไล่ตั้น <i>Echinostoma revolutum</i>	<i>Leucocytozoon Sabrazesi</i>
<u>อีสานเหนือ</u>				
ขอนแก่น	10/10 [*]	4/10 [*]	0/10 [*]	6/10 [*]
หนองคาย	9/10	3/10	1/10	7/10
สกลนคร	9/10	7/10	0/10	5/10
เลย	7/7	1/7	0/7	3/7
รวม	35/37	15/37	1/37	21/37
เฉลี่ย	94.59%	40.54%	2.70%	56.76%
<u>อีสานใต้</u>				
อุบลราชธานี	9/10	0/10	0/10	0/10
ศรีสะเกษ	7/10	0/10	0/10	0/10
สุรินทร์	8/10	1/10	0/10	0/10
รวม	24/30	1/30	0/10	0/30
เฉลี่ย	80.00%	3.33%	0%	0%
รวมทั้งหมด	59/67	16/67	1/67	21/67
เฉลี่ย	88.06%	23.88%	1.49%	31.34%

* จำนวนไก่ที่ตรวจพบปรสิต/จำนวนไก่ที่ตรวจทั้งหมด

วิจารณ์

ในการศึกษาครั้งนี้ปรสิตภายนอกที่พบมากที่สุดคือไร รองลงไปคือเหา 2 ชนิด และพบน้อยที่สุดคือหมัด ผลอันนี้ตรงกันข้ามกับรายงานของนพและคณะ (2525) ซึ่งพบหมัดมากที่สุด รองลงไปคือเหา 2 ชนิดและน้อยที่สุดคือ ไร หนอน พยาธิตัวกลมที่พบมากที่สุดคือพยาธิตา (*Oxyuris mansoni*) พบ 82.09% ส่วนที่รายงานโดย Balangula และคณะ (2507) พบ 44.53% ที่สำรวจโดยนพและคณะ (2525) พบ 45.24% และรายงานโดยสุภรณ์ (2526) พบเพียง 2.47% หนอนพยาธินี้พบได้เป็ลือกตาชั้นที่ 3 ทำให้เยื่อตาขาวอักเสบ ระยะสุดท้ายตาอาจบอดได้ ในบางครั้งพยาธิตะทำให้ปริเวณตาบวมและมีหนองเป็นก้อนคล้ายเนยแข็ง ซึ่งชาวบ้านมักเรียกว่า "โรคตาตุ่ม" รักษาหายยาก และมักทำให้ไก่เล็กตาย

พยาธิล้เดือน (*Ascaridia galli*) พบมากเป็นอันดับสองคือ 77.61% จากรายงานของนพและคณะ (2525) พบมากที่สุดถึง 86.05% และรายงานของสุภรณ์ (2526) พบ 64.35% ซึ่งตรงข้ามกับรายงานของ Balangula และคณะ (2507) พบเพียง 27.63% พยาธิตัวกลมที่พบมากเป็นอันดับที่สามคือ พยาธิล้ตัน (*Heterakis gallinarum*) พบ 64.18% ซึ่งสูงกว่ารายงานของสุภรณ์ (2526) ซึ่งพบ 37.12% Balangula และคณะ (2507) พบ 22.35% และนพและคณะ (2525) พบ 11.63%

พยาธิตัวกลมที่กระเพาะพัก (*Gongylonema sp.*) และพยาธิเส้นด้าย (*Capillaria obsignata*) ที่พบในรายงานนี้ 29.85% และ 11.94% ตามลำดับ เปรียบเทียบกับรายงานของสุภรณ์ (2526) ซึ่งพบพยาธิทั้งสองชนิด 17.82% และ 12.37% ตามลำดับ และรายงานของ Balangula และคณะ (2507) พบเพียงพยาธิชนิดแรก 17.36% ส่วนนพและคณะ (2525) ไม่พบพยาธิทั้งสองชนิดนี้

พยาธิ *Tetrameres sp.* ที่พบในรายงานนี้ 16.42% ใกล้เคียงกับรายงานของ Balangula และคณะ (2507) ซึ่งพบ 12.38% และรายงานของนพและคณะ (2525) พบ 9.30% ส่วนในรายงานของสุภรณ์ (2526) พบมากถึง 31.68% พยาธิ *Acuaria sp.* ที่พบในกระเพาะอาหารแท้ในรายงานนี้และรายงานอื่น ๆ ทั้ง 3 รายงานใกล้เคียงกัน.

พยาธิตืดที่พบในการศึกษานี้มากถึง 88.06% เปรียบเทียบกับรายงานของนพและคณะ (2525) พบ 79.07%, Balangula และคณะ (2507) พบ 52.06% และสุภรณ์ (2526) พบ 36.63%

พยาธิใบไม้ที่เบอร์ช้ำ (*Prosthogonimus* sp.) ในรายงานนี้พบมากถึง 23.88% แต่ในรายงานของนพและคณะ (2525) พบ 6.98% สุภรณ์ (2526) พบ 5.94% และ Balangula และคณะ (2507) พบเพียง 4.01% ส่วนพยาธิใบไม้ที่ไล่ต้น (*Echinostoma revotulum*) ที่พบในรายงานนี้น้อยมากเพียง 1.49% เปรียบเทียบ 6.93% ในรายงานของสุภรณ์ (2526) 1.11% ในรายงานของ Balangula และคณะ (2507) และไม่พบเลยในรายงานของนพและคณะ (2525)

ปรสิตในเลือดที่พบในรายงานนี้คือ *Leucocytozoon sabrazesi* 31.34% เปรียบเทียบกับรายงานของนพและคณะ (2525) พบ 42.86% เป็นที่น่าสังเกตว่าปรสิตในเลือดดังกล่าวพบเฉพาะในไก่พื้นเมืองในจังหวัดในอีสานเหนือคือ ขอนแก่น หนองคาย เลย และสกลนคร ส่วนจังหวัดในอีสานใต้คือ อุบลราชธานี ศรีสะเกษ และสุรินทร์ ไม่พบปรสิตในเลือด จากรายงานของนพและคณะ (2525) ซึ่งสำรวจปรสิตในเลือดของไก่พื้นเมืองในจังหวัด สกลนคร นครพนม สุรินทร์ ชัยภูมิ เพชรบูรณ์ กาญจนบุรี และนครปฐม พบ *Leucocytozoon sabrazesi* ในไก่เพียง 3 จังหวัดคือ สกลนคร นครพนม และกาญจนบุรี ซึ่ง 2 จังหวัดแรกเป็นจังหวัดในอีสานเหนือเช่นเดียวกัน สำหรับในภาคใต้ วิจิตและคณะ (2523 (ก)) รายงานว่า จากการตรวจไก่พื้นเมือง 3 ฝูง จากจังหวัดตรังและนครศรีธรรมราช ซึ่งแสดงอาการหงอยซึมด้วยวิธีต่าง ๆ พบ *Leucocytozoon sabrazesi* ในเลือดไก่ถึง 83.30% (30/36)

นอกจาก *Leucocytozoon* แล้ว วิจิตและคณะ (2523(ข)) ได้ตรวจพบ *Trypanosoma* sp. ในเลือดของไก่พื้นเมืองในจังหวัดทางภาคใต้ มีขนาด 15 - 19 x 1 - 1.5 um ซึ่งมีขนาดแตกต่างไปจาก *Trypanosoma avium* และ *Trypanosoma gallinarum* นอกจากนี้วิจิตและคณะ (2523 (ค)) ได้ตรวจพบ *microfilaria* ในฟิล์มเลือดบาง และในอวัยวะต่าง ๆ โดยเฉพาะปอด ตับ ม้าม ของไก่ไข่ และไก่พื้นเมือง 4 ฝูง จากจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งแสดงอาการหงอย ซึม เบื่ออาหาร และนอนเหยียดขาทั้งสองข้าง

เปอร์เซ็นต์ของปรสิตชนิดต่าง ๆ ที่พบในอีสานเหนือ (ขอนแก่น หนองคาย สกลนคร และ เลย) จะแตกต่างจากที่พบในอีสานใต้ (อุบลราชธานี ศรีสะเกษ และ สุรินทร์) คือปรสิตภายนอกทั้งหมด ไร และ เหา พยาธิสัตว์ พยาธิใบไม้ และปรสิตในเลือด ที่พบในไก่พื้นเมืองที่มาจากอีสานเหนือ จะมีเปอร์เซ็นต์สูงกว่าปรสิตที่พบในไก่พื้นเมืองที่มาจากอีสานใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปรสิตในเลือดไม่พบในไก่พื้นเมืองที่มาจากอีสานใต้เลย ส่วนพยาธิตัวกลม

ชนิดต่าง ๆ ที่พบในไก่พื้นเมืองของทั้งอีสานเหนือและอีสานใต้ส่วนใหญ่จะไม่แตกต่างกัน ยกเว้น *Tetrameres sp* , *Acuaria sp.* และ *Ascaridia galli* ที่พบในไก่พื้นเมืองที่มาจากอีสานเหนือจะมีเปอร์เซ็นต์สูงกว่าที่พบในไก่พื้นเมืองที่มาจากอีสานใต้ ลำเหตุของข้อแตกต่างเหล่านี้ยังไม่ทราบ น่าจะมีการสำรวจปรสิตของไก่พื้นเมืองในภาคอื่น ๆ ของประเทศว่าจะแตกต่างจากภาคอีสานหรือไม่ โดยเฉพาะในภาคใต้ เพราะลักษณะภูมิประเทศและอากาศแตกต่างจากภาคอื่น ๆ ของประเทศ

ผลแตกต่างของชนิดและเปอร์เซ็นต์ของปรสิตที่พบในรายงานนี้ และรายงานอื่น ๆ อาจเนื่องมาจากชนิดของไก่ อายุของไก่ ช่วงเวลาที่สำรวจ และจังหวัดที่สำรวจ ในแต่ละรายงานแตกต่างกัน ซึ่งจากการเปรียบเทียบรายงานการสำรวจปรสิตทั้ง 4 รายงาน ปรากฏผลดังนี้

ข้อเปรียบเทียบ	Balangula และคณะ (2507)	นพและคณะ (2525)	สุภรณ์ (2526)	เชิดชัยและคณะ (2527)
1. ชนิดของไก่	ไก่พื้นเมืองและ ไก่พันธุ์	ไก่พื้นเมือง	ไก่ทั่วไป	ไก่พื้นเมือง
2. อายุไก่	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	3-4 เดือน
3. เพศ	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	เพศผู้และเมีย เท่า ๆ กัน
4. ช่วงเวลาสำรวจ	ต.ค. 2504 ถึง เม.ย. 2506	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	เม.ย. -มิ.ย. 2527
5. จังหวัดที่สำรวจ	<u>ภาคกลาง 5 จว.</u> กรุงเทพฯ ธนบุรี นครปฐม อ่างทอง ราชบุรี <u>ภาคอีสาน 2 จว.</u> ขอนแก่น นครราชสีมา	<u>ภาคกลาง 2 จว.</u> นครปฐม กาญจนบุรี <u>ภาคอีสาน 4 จว.</u> นครปฐม สกลนคร นครพนม สุรินทร์ ชัยภูมิ <u>ภาคเหนือ 1 จว.</u> เพชรบูรณ์	<u>ภาคกลาง 5 จว.</u> กรุงเทพฯ ฉะเชิงเทรา นครปฐม ชลบุรี สระบุรี <u>ภาคอีสาน 7 จว.</u> ขอนแก่น หนองคาย สกลนคร เลย อุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์	

ข้อเปรียบเทียบ	<i>Balangula</i> และคณะ (2507)	นพและคณะ (2525)	สุภรณ์ (2526)	เชิดชัยและคณะ (2527)
6. จำนวนตัวอย่าง ที่ตรวจ.				
ปรสิตรภายนอก	0	50	0	67
ปรสิตรภายใน	622	43	202	67
ปรสิตรในเลือด*	0	63	0	67

เอกสารอ้างอิง

- กนก ผลารักษ์, สุวิทย์ ธีรพันธุ์วัฒน์ และเลอชาติ บุญเอก. 2522. รายงานสำรวจข้อมูลบางอย่างเกี่ยวกับไก่พื้นเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. รายงานประจำปี 2522. โครงการวิจัยการปรับปรุง และส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ปีกในชนบท ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
- เชิดชัย รัตนเศรษฐากุล, มาณวิภา กรโกวิท และพรทิพย์ ศิริวรรณ. 2524. โรคของไก่พื้นเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ประมวลเรื่องประชุมทางวิชาการทางสัตวแพทย์ ครั้งที่ 8 วันที่ 1 - 2 ตุลาคม 2524. ณ บ้านมนังคศิลา กรุงเทพฯ หน้า 100 - 105.
- ทศนีย์ ช่มภูจันทร์. 2523. พยาธิใบไม้ในอวัยวะสืบพันธุ์ของไก่. การประชุมทางวิชาการสัตวแพทย์ ครั้งที่ 7. วันที่ 6-7 พฤศจิกายน 2523. ณ บ้านมนังคศิลา กรุงเทพฯ หน้า 10.
- นพ สุขบัญญัติธรรม, ธนวัฒน์ นันทมิ่งเจริญ, สุภรณ์ โพธิ์เงิน และมานพ ม่วงใหญ่. 2525. การสำรวจพยาธิของไก่พื้นเมืองในชนบท. เวชสารสัตวแพทย์. 12 : 227 - 237.
- ไพโรจน์ สุจินดา. 2524. แผนการดำเนินงานพัฒนาชนบท. (ในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ 5) เอกสารประกอบการสัมมนาและอภิปราย "พัฒนาชนบทไทย : หวังกันได้อะไรมาก" กลุ่มเศรษฐกิจและคณะ กรรมการสัมมนาและเผยแพร่ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 36 - 88.

- มานพ ม่วงใหญ่ และ ลูไรวรรณ วิทยานารถไพศาล. 2520. *Leucocytozoon* (Akiba) *caulleryi* ในประเทศไทย. เวชสารสัตวแพทย์ 7 : 166 - 170.
- มนตรี โยธารักษ์, นคร อัมศิริวัฒน์, และเตชา คู่พันธ์. 2526. การศึกษาเบื้องต้นทางเคระขุภักของการเลียงไก่พื้นเมือง. เอกสารการประชุมสัมมนาการเกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : ไก่พื้นเมือง. 19 - 21 กรกฎาคม 2526. ฌ.สำนักงานเกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จ.ขอนแก่น. หน้า 130 - 136.
- วิธิต วงษ์วรตำรง, ประชา อัครเมธา, ราตรี ยวดยง, และ Hiroaki Nishikawa 2523 (ก). รายงานเบื้องต้นเกี่ยวกับ *Leucocytozoon sabrasezi* ในไก่พื้นเมืองทางภาคใต้ของประเทศไทย. เวชสารสัตวแพทย์ 10 : 32 - 38.
- วิธิต วงษ์วรตำรง, พิพล ลุ่ยสายไทยชนะ, และ Masuo Uchimura. 2523 (ข). Trypanosome ในไก่พื้นเมืองทางภาคใต้ของประเทศไทย. บทย่อเรื่องวิจัยการประชุมทางวิชาการสัตวแพทย์ ครั้งที่ 7. ฌ.บ้านมนังคศิลา กรุงเทพฯ. วันที่ 6 - 8 พฤศจิกายน 2523. หน้า 8.
- วิธิต วงษ์วรตำรง, พิพล ลุ่ยสายไทยชนะ, Masuo Uchimura, และ ฌนิล แสงสุวรรณ์. 2523(ค). Filariasis ในไก่ไข่และไก่พื้นเมืองในประเทศไทย. บทย่อเรื่องวิจัยการประชุมทางวิชาการสัตวแพทย์ ครั้งที่ 7. ฌ.บ้านมนังคศิลา กรุงเทพฯ. วันที่ 6 - 8 พฤศจิกายน 2523. หน้า 9.
- ลวล์ดี ธรรมบุตร. 2522. รายงานความก้าวหน้าของโครงการผสมพันธุ์ และปรับปรุงพันธุ์ไก่พื้นเมือง อำเภอฟล สงหวัดขอนแก่น. รายงานประจำปีสำนักงานเกษตรและสหกรณ์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2521 - 2522.
- ลูภรณ์ โพธิ์เงิน. 2526. การสำรวจ และศึกษาหนอนพยาธิในเป็ด - ไก่. บทย่อเรื่องวิจัยการประชุมทางวิชาการสัตวแพทย์. ครั้งที่ 10. ฌ. โรงแรมบางกอกพาเลส กรุงเทพฯ. วันที่ 7 - 9 ธันวาคม 2526. หน้า 81.
- อาคม สังข์วรานนท์. 2519. การระบาดของโรไก่ฟวก *Megninia sp.* ในไก่พันธุ์ไข่. สัตวแพทย์สาร. 29 : 33 - 40.
- Balangula, Kamhaeng, Jit Waramontri, and Padung Vongpayabal. 1964. (2507). Parasitic helminthes of poultry in Bangkok and in some provinces of Thailand. สัตวแพทย์สาร. 15 : 1 - 20.

Summary

Studies of Parasitic Infection in Native Chickens in the Northeast

Cherdchai Ratanasethakul D.V.M. (Hons.), M.Sc., Ph.D.*

Satis Pholpark D.V.M.**

Banyat Laopaiboon B.Sc. (Agriculture)*

Manvika Polpark D.V.M.**

Darunee Tuntasuvan B.Sc., D.V.M.**

Sixty-seven 3-to 4-month-old native chickens from Khon Kaen, Nong Khai, Loei, Sakon Nakhon, Ubon Ratchathai, Si Sa Ket, and Surin were examined for the parasites. The following results were obtained. Ectoparasites were *Megninia* sp. 59.70%, *Echinophaga gallinacea* 7.46%, *Menopon* sp. 4.48%, and *Goniodes* sp. 4.48%. Nematodes were *Oxyspirura mansoni* 82.09%, *Ascaridia galli* 77.61%, *Heterakis gallinarum* 64.18%, *Gongylonema* sp. 29.85%, *Tetrameres* sp. 16.42%, *Capillaria obsignata* 11.94%, and *Acuaria* sp. 8.96%. Cestodes were *Raillietina echinobothrida*, *Raillietina Tetragona*, *Raillietina cestticillus*, *Hymenolepis* sp., and *Amoebotaenia cuneata* 88.06%. Trematodes were *Prosthogonimus* sp. 23.88%, and *Echinostoma revolutum* 1.49%. Blood parasite was *Leucocytozoon sabrazesi* 31.34%.

---

* Department of Animal Science, Faculty of Agriculture, Khon Kaen University.

** Northeast-Veterinary Diagnostic Laboratory Center, Department of Livestock Development, Ta-Pra, Khon Kaen.